

Izvještaj o percepciji korupcije u BiH

Funded by
the European Union

Švedska
Sverige

Sadržaj

Izvršni sažetak	3
Uvod.....	4
1. Metodologija Sistema za praćenje korupcije.....	5
1.1. Indikatori i indeksi CMS-a	7
1.2. Indeksi korupcije zasnovani na iskustvu.....	8
1.3. Indeksi svijesti o korupciji.....	8
1.4. Indeksi koruptivnog okruženja	9
2. Problem korupcije u Bosni i Hercegovini	9
3. Rezultati Sistema za praćenje korupcije (CMS)	11
3.1. Indeksi korupcije zasnovani na iskustvu	11
3.2. Indeksi svijesti o korupciji.....	13
3.3. Indeksi koruptivnog okruženja	15
4. Antikoruptivne politike i zakonodavstvo	18
5. Napori ključnih aktera u borbi protiv korupcije.....	20
5.1. Pravosuđe u borbi protiv korupcije.....	20
5.2. Civilno društvo u borbi protiv korupcije.....	21
5.3. Mediji u borbi protiv korupcije	22
6. Preporuke.....	23

Ovaj izvještaj je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije (EU) i Ambasade Švedske u Bosni i Hercegovini. Njegov sadržaj je isključiva odgovornost CCI i SELDI.net i ne odražava nužno stavove Evropske unije i Vlade Švedske.

Izvršni sažetak

Izveštaj o procjeni korupcije u Bosni i Hercegovini za 2025. godinu pruža sveobuhvatan pregled stanja korupcije, njenih uzroka i posljedica, koristeći Sistem za praćenje korupcije (CMS) razvijen od Centra za proučavanje demokratije (CSD) iz Bugarske. CMS metodologija, koja se primjenjuje na nacionalnom nivou i kombinira kvantitativne i kvalitativne podatke, omogućava analizu kako stvarnih iskustava građana s korupcijom, tako i njihovih stavova, percepcije i društvenih normi vezanih za koruptivno ponašanje.

Podaci za 2025. godinu pokazuju da korupcija u BiH ostaje duboko ukorijenjena, iako je zabilježen određeni pad direktnog koruptivnog pritiska u prethodnim godinama. Uključivanje građana u koruptivne transakcije bilježi blagi porast, što sugerira da administrativna korupcija i dalje predstavlja svakodnevni izazov. Prihvatljivost koruptivnog ponašanja i sklonost korupciji među građanima ostaju visoki, što ukazuje na "normalizaciju" određenih koruptivnih praksi, naročito u situacijama gdje građani percipiraju da nema alternativnih načina za ostvarivanje svojih prava.

Indeksi koruptivnog okruženja potvrđuju visok nivo percepcije korupcije u interakciji s javnim službenicima i izraženu sumnju u integritet javnih institucija. Građani procjenjuju da je vjerovatnoća suočavanja s korupcijskim pritiskom i dalje visoka, a povjerenje u sposobnost vlade da efektivno provodi antikorupcijske politike ostaje vrlo ograničeno.

Ovaj izvještaj također naglašava strukturalne i političke izazove koji pogoduju korupciji, uključujući složen institucionalni sistem, fragmentirani pravosudni okvir i ograničene kapacitete nadzornih tijela. Uzimajući u obzir i međunarodne indekse, kao što je Indeks percepcije korupcije Transparency International-a, situacija u BiH ostaje zabrinjavajuća i zahtijeva sveobuhvatan pristup koji kombinira institucionalne reforme, jačanje kapaciteta, transparentnost i promjenu društvenih normi.

Cilj ovog izvještaja je pružiti relevantne i utemeljene smjernice za efikasnije suzbijanje korupcije u Bosni i Hercegovini, te potaknuti koordinirano djelovanje vladinih institucija, civilnog društva, medija i međunarodnih partnera ka izgradnji transparentnijeg, odgovornijeg i pravednijeg društva.

Uvod

Izvještaj o procjeni korupcije pruža analizu stanja i dinamike korupcije u Bosni i Hercegovini (BiH). Koristi se Sistemom za praćenje korupcije (CMS) kojeg je razvio Centar za Studije Demokratije (CSD) iz Bugarske, a prepoznale Ujedinjene nacije zbog efikasnosti u praćenju korupcije na nacionalnom nivou. Ova metodologija usklađena je sa pristupom UN-a prema viktimizaciji, kombinujući kvantitativne i kvalitativne metode, i koristeći različite izvore informacija, uključujući ankete među stanovništvom Bosne i Hercegovine.

Izvještaj je strukturiran u tri dijela, od kojih svaki obrađuje ključni aspekt korupcije u BiH. Prvi dio se fokusira na metodologiju CMS-a i rezultate dobijene kroz isti, pružajući detaljnu analizu percepcija i iskustava građana vezanih za korupciju. Drugi dio pruža uvid u trenutne antikoruptivne politike i zakonodavstvo u BiH, analizirajući ulogu ključnih aktera u borbi protiv korupcije, uključujući medije i civilno društvo. Treći i završni dio sadrži zaključke i preporuke za unapređenje borbe protiv korupcije, razmatrajući ključne nalaze iz prethodnih dijelova, te predlažući strategije za jačanje institucionalnog integriteta i promicanje transparentnosti.

Kroz sveobuhvatnu analizu i pristup utemeljen na dokazima, ovaj izvještaj ne samo da osvjetljava trenutno stanje korupcije u Bosni i Hercegovini, već pruža i smjernice za njeno suzbijanje. U konačnici, cilj ovog izvještaja je da doprinese boljem razumijevanju korupcije kao složenog problema te da potakne sve relevantne aktere – vladine institucije, međunarodne organizacije, civilno društvo i medije – na zajedničko djelovanje usmjereno ka izgradnji transparentnijeg, odgovornijeg i pravednijeg društva u Bosni i Hercegovini.

Ovaj izvještaj je sastavni dio šire inicijative „Civilno društvo za dobro upravljanje i borbu protiv korupcije u Jugoistočnoj Evropi: Jačanje kapaciteta za praćenje, zagovaranje i podizanje svijesti (SELDI.net)“, podržane od strane Evropske Komisije.

1. Metodologija Sistema za praćenje korupcije

Sistem za praćenje korupcije (Corruption Monitoring System – CMS) razvijen je od strane Centra za proučavanje demokratije (CSD) još 1998. godine, u periodu kada su se mjerenja korupcije uglavnom zasnivala na općim percepcijama javnosti. Za razliku od takvog pristupa, CMS je uveo fokus na lično iskustvo građana, odnosno na situacije u kojima su građani direktno bili izloženi različitim oblicima korupcije u kontaktu sa javnim službenicima.

Ovakav pristup omogućava dublje razumijevanje rasprostranjenosti i oblika administrativne korupcije, kao i praćenje promjena i trendova tokom vremena. Pored iskustava građana, CMS obuhvata i njihove stavove, procjene i očekivanja u vezi s korupcijom, što omogućava sveobuhvatniji uvid u ovaj društveni problem.

Jedna od važnih prednosti CMS metodologije jeste mogućnost poređenja rezultata između različitih zemalja i vremenskih perioda. Metodologija se kontinuirano primjenjuje u Bugarskoj od 1998. godine, a korištena je i u zemljama Jugoistočne Evrope, kao i u pojedinim istraživanjima u Gruziji i Moldaviji. Pojedini koncepti razvijeni u okviru CMS-a kasnije su preuzeti i prilagođeni u okviru Eurobarometar istraživanja o korupciji, što dodatno doprinosi uporedivosti podataka.

Većina akademskih i političkih analiza o korupciji obično počinje tvrdnjom da je korupcija složen fenomen koji je teško ili nemoguće mjeriti. Problem mjerenja složenih fenomena kao što je korupcija svodi se na definisanje i operacionalizaciju osnovnog koncepta. Definisanje onoga što se mjeri obuhvata interpretacije podataka i vrste zaključaka koji se mogu donijeti.

CMS predstavlja jedan od pristupa mjerenju korupcije, s ciljem da pruži pouzdane statističke podatke o tome koliko su česti najrasprostranjeniji oblici korupcije. Ovaj pristup omogućava ne samo opis stanja, već i dublje razumijevanje načina na koji se korupcija pojavljuje i razvija u praksi.

U okviru CMS metodologije, korupcija se posmatra kroz konkretna iskustva i ponašanja u svakodnevnim interakcijama građana sa javnim institucijama. Fokus je na situacijama u kojima građani koriste usluge javnih organa i dolaze u kontakt sa službenicima koji u tim institucijama rade. Analiziraju se ne samo same situacije u kojima dolazi do koruptivnih praksi, već i stavovi i percepcije građana koji prate takve interakcije, jer oni utiču na očekivanja i ponašanje svih uključenih strana.

CMS polazi od pretpostavke da se korupcija najčešće javlja u odnosu između građana, javnih institucija i službenika koji djeluju u njihovo ime. U tim odnosima, službenici imaju određeni stepen ovlaštenja i slobode odlučivanja, što u pojedinim slučajevima može dovesti do zloupotrebe položaja. Korupcija se, u tom smislu, razumije kao situacija u kojoj službenici koriste povjerena ovlaštenja za ličnu korist, umjesto u interesu institucije i javnosti kojoj bi trebali služiti.

Ova definicija korupcije sadrži dva ključna elementa koja su važna za njeno razumijevanje i mjerenje: zloupotreba i korist. Oba elementa moraju biti prisutna da bi određeno ponašanje

moglo biti klasifikovano kao korupcija. Njihov odnos može se opisati kao odnos „forma – sadržaj“: korist predstavlja formu transakcije, dok zloupotreba opisuje njen sadržaj, odnosno tip resursa ili privilegija koje se nude ili traže u zamjenu za korist.

Različiti oblici korupcije nastaju zbog kombinacije ovih elemenata – različite koristi koje građani pružaju službenicima i različiti načini zloupotrebe ovlaštenja predstavljaju sadržaj razmjene. Najčešći oblik korupcije je poznat kao „mito“. Varijacije u ponašanju korupcije ovise o vrsti aktivnosti, načinu njenog izvršenja i identitetu počinioca. Za potrebe ovog istraživanja, razlike u ponašanju korupcije sažete su u četiri ključna podkoncepta, koji će biti detaljnije opisani u nastavku:

- **Mito** je uobičajeni naziv za privatnu korist koja se razmjenjuje. Najčešći oblici mita uključuju novac, poklone ili usluge. Potonje bi se moglo povezati s tipovima ponašanja u korupciji. Važno je napomenuti da su mita empirijska manifestacija koruptivnog ponašanja, ali dobijaju svoj koruptivni teret samo u kombinaciji s drugim aspektima korupcije.
- **Povjerena diskreciona moć** može se zloupotrijebiti na mnoge različite načine (trgovanje utjecajem, nepotizam, klijentelizam itd.).
- **Nivo**. Agenti na različitim nivoima mogu zloupotrijebiti diskrecionu moć, a to ne mora uvijek biti direktno povezano s određenim klijentima (nivo).
- **Model kršenja** odnosi se na model zloupotrebe diskrecione moći i može se podijeliti u dvije široke kategorije: kršenje postojećih zakona i/ili institucionalnih normi; 2) pružanje bolje usluge. U nekim društvima i kulturama, dodatne koristi pružene agentima mogu se smatrati (običajem, zakonom, tradicijom itd.) normalnim ponašanjem kada se pružene usluge smatraju normalnim ili boljim; u takvim slučajevima dodatne koristi poprimaju oblik napojnice, a ne oblik mita.

Iako se gore navedeni apstraktni sažeti model ponašanja u korupciji može dalje precizirati kako bi se navelo najviše mogućih varijacija oblika i sadržaja, važno je napomenuti da se oblik i sadržaj lako mogu koristiti kao zamjene jedno za drugo. Ako postoji mito, najvjerojatnije postoji neka vrsta zloupotrebe; s druge strane, ako postoji zloupotreba, vjerojatno postoji neka materijalna dobit. Stoga, kako bi se mjerila rasprostranjenost ponašanja u korupciji, trebalo bi pokušati izmjeriti broj incidenata mita ili broj zloupotreba različitih tipova. U empirijskim terminima, lakši način "pristupa" koruptivnom ponašanju je kroz identifikaciju slučajeva mita. Tipovi, modeli kršenja i nivoi su teži za promatranje i uzimanje u obzir. Čak i kada je to slučaj, uvijek postoji mogućnost da je došlo do kršenja bez ikakve osobne koristi za počinitelja (službenika). Specifični cilj CMS-a je adresirati najčešće oblike zloupotrebe. U smislu gore navedene klasifikacije, to bi bila korupcija niskog nivoa (administrativna) svih tipova i modela kršenja. Razlog za odabir takvog kriterija je očekivana rasprostranjenost koja se može registrirati tehnikama slučajnog uzorka: korupcija niskog nivoa (administrativna) svih tipova i modela kršenja. Zamjena za ove zloupotrebe je pojava mita koja se definira kao korist koju agent (javni službenik) neformalno prima u obliku novca, poklona ili usluge. To je dodatak uslugama javne službe na koje klijenti imaju pravo, s obzirom na organizaciju javne službe u zemlji.

1.1. Indikatori i indeksi CMS-a

Glavni indikatori CMS-a mjere korupciju kao društveni fenomen koristeći tri osnovne grupe koncepta: iskustvo, stavove i percepciju. Podaci za indikatore prikupljaju se putem anketnog upitnika, a informacije se zatim analiziraju i agregiraju kako bi se formirali CMS indeksi. Takav pristup omogućava robustniju interpretaciju nalaza i osigurava da rezultati budu u skladu s teorijskom osnovom studije.

Tokom godina, SELDI je koristio dvije metode agregacije podataka:

- Kvazi-normalizacija – korištena u rundi dijagnostike SELDI 2001–2002. i u Akcijskoj agendi SELDI. Ova metoda izračunava individualne ocjene za svakog ispitanika i „postavlja“ ih na skali od 0 (najbolja vrijednost u smislu korupcije) do 10 (najgora vrijednost). Prednost ove metode je što svi indeksi koriste istu skalu, što omogućava jednostavnu usporedivost vrijednosti i praćenje dinamike kroz vrijeme. Nedostatak je što rezultat nije direktno interpretabilan u smislu sadržaja pitanja – na primjer, indeks 0,5 ili 5,6 ne govori konkretno o tome koji aspekt korupcije je prisutan. Također, ova metoda ograničava mogućnosti za naprednije statističke analize.
- Direktno raspoređivanje (uvjetno kodiranje) – korišteno u dijagnostici 2013–2014, čiji rezultati su predstavljeni u ovom izvještaju. Podaci se direktno raspoređuju u specifične kategorije za svaki indikator. Prednost ove metode je dvostruka: prvi, rezultati su direktno interpretabilni u smislu sadržaja, što čini indeks „samorazumljivim“; drugi, varijable indeksa omogućavaju sve standardne statističke analize i testove. Glavno ograničenje ove metode je što se varijable mjere na nominalnim skalama, što može ograničiti preciznu kvantitativnu analizu.

1.2. Indeksi korupcije zasnovani na iskustvu

Indeksi korupcije zasnovani na iskustvu uključuju dva ključna aspekta. Prvi je koruptivni pritisak, koji se odnosi na situacije u kojima javni službenici iniciraju traženje mita, bilo direktno kroz zahtjev za neformalnom uplatom, ili indirektno sugerisanjem da bi takva uplata mogla dovesti do povoljnijeg ishoda za građane. Ovaj indikator pokazuje u kojoj mjeri inicijativa službenika može biti odlučujući faktor u uključivanju građana u koruptivne aktivnosti, pri čemu većina korupcijskih transakcija nastaje nakon aktivnog traženja uplata od strane službenika. Drugi aspekt, uključenost u korupciju, bilježi situacije kada građani zapravo vrše neformalne uplate javnim službenicima. Podaci za ovaj indikator prikupljaju se kroz pitanja o viktimizaciji, koja odražavaju iskustva građana tokom prethodne godine. Rezultati se potom sažimaju i dijele u dvije kategorije: građani bez iskustva korupcije, koji nisu dali mito, i građani s iskustvom korupcije, koji su barem jednom izvršili neformalnu uplatu u prethodnoj godini.

1.3. Indeksi svijesti o korupciji

Svijest (identifikacija) o korupciji je indeks koji računa razinu razumijevanja građana o tome što čini koruptivno ponašanje. Indeks razlikuje između tri kategorije svijesti: visoka (građani koji identificiraju sve ili većinu uobičajenih obrazaca koruptivnog ponašanja kao korupciju), umjerena (mnoge uobičajene koruptivne prakse su identificirane, ali neki oblici korupcije su klasificirani kao "normalno ponašanje"), niska (malo koruptivnih obrazaca je identificirano kao korupcija).

Prihvatljivost korupcije mjeri koliko je javnost tolerantna prema koruptivnom ponašanju, dok svijest odražava njihovo znanje o ovom problemu. Drugim riječima, dok prvi pokazuje koliko građani razumiju što je korupcija, prihvatljivost odražava koliko im je prihvatljivo da se koruptivno ponašanje zaista događa u praksi. U okviru CMS-a, ovaj koncept se konkretno odnosi na stavove javnosti prema situacijama u kojima članovi parlamenta ili vlade, kao i državni službenici na centralnom i lokalnom nivou, primaju poklone, novac, usluge ili besplatan obrok („počaste“) u zamjenu za rješavanje tuđih problema. Mjerenjem prihvatljivosti korupcije moguće je dobiti uvid ne samo u percepciju i stavove građana, već i u društvenu normu i toleranciju prema koruptivnim praksama, što je od ključnog značaja za razumijevanje šire dinamike i rizika od korupcije u društvu.

Sklonost korupciji odražava tendenciju ispitanika da reagiraju na dvije hipotetičke situacije - jedna uključuje ulogu nedovoljno plaćenog javnog službenika i prihvaćanje ili odbijanje ponuđenog mita, druga se odnosi na davanje mita koruptivnom javnom službeniku, ako bi netko imao veliki problem za riješiti i ako bi mu bio izričito zatraženo mito (novac, poklon ili određena usluga). Deklariranje odbijanja mita u oba slučaja tumači se kao da ispitanik nije sklon korupciji, prihvaćanje/davanje mita u oba slučaja tumači se kao sklonost korupciji, dok davanje/uzimanje mita u jednoj od situacija, a ne u drugoj, definira se kao "miješano ponašanje".

1.4. Indeksi koruptivnog okruženja

Indeksi koruptivnog okruženja zasnivaju se na iskustvu građana s korupcijom, njihovim stavovima prema korupciji, kao i općem trenutnom raspoloženju i nivou povjerenja prema javnim institucijama. Ti faktori zajedno određuju percepciju javnosti o koruptivnosti društvenog okruženja. Jedan od ovih indeksa je vjerojatnoća koruptivnog pritiska, koja mjeri očekivanja javnosti o mogućnosti suočavanja sa pritiskom korupcije u interakciji s javnim službenicima. Općenito, ovaj indeks procjenjuje percepciju koruptivnog okruženja, pri čemu teorija korupcije sugerira da bi ljudi bili skloniji koristiti obrasce korupcije ako procijene da je okruženje inherentno koruptivno, što znači da je posljedica funkcioniranja takvog sistema, povezana s nedostatkom transparentnosti, velikom koncentracijom moći ili nejasnim pravilima koja omogućuju zloupotrebu položaja za osobnu korist. Drugi indeks, koruptivnost službenika, odražava percepciju građana o integritetu i reputaciji različitih grupa javnih službenika, čime pruža procjenu javnosti o koruptivnosti različitih javnih službi. Važno je napomenuti da ovaj indeks predstavlja stavove građana prema službenicima, a ne direktnu mjeru rasprostranjenosti korupcije u određenim vladinim odjelima, i da pomaže u identifikaciji sektora koji su najviše pogođeni korupcijom ili najmanje pouzdani u očima javnosti. Treći indikator, izvodljivost antikoruptivnih politika, obuhvata "javno razmišljanje" o političkim odgovorima na korupciju. On procjenjuje potencijalno povjerenje građana u spremnost i sposobnost vlade da se bori protiv korupcije, kao i podršku za implementaciju antikorupcijskih politika.

2. Problem korupcije u Bosni i Hercegovini

Korupcija u BiH je složen problem produbljen strukturalnim i političkim dinamikama koje potiču iz Dejtonskog mirovnog sporazuma. Ovaj sporazum je stvorio jedinstveni politički sistem koji je dao prioritet etničkim grupama nad sistemom odgovornog upravljanja, omogućavajući post-ratnim elitama da učvrste mreže unutar državnih funkcija. Rezultat je decentralizovani i prenatrpani administrativni sistem, koji nudi široke prilike za korupciju i pojačava etničke podjele.

Međunarodna zajednica, posebno Sjedinjene Američke Države i Evropska Unija, prvobitno je igrala značajnu ulogu u provođenju Dejtonskog mirovnog sporazuma i promovisanju reformi. Međutim, njihovo smanjeno angažovanje, omogućilo je „vladajućim elitama" da značajno smanje ili uopće ne provode potrebne reforme. Danas, BiH ostaje podijeljena po etničkim linijama, a njeni lideri, kao što je bivši predsjednik Republike Srpske, kontinuirano izazivaju autoritet državnih institucija, posebno pravosudnih. Da bi se suočili s ovim izazovima, međunarodna zajednica, posebno EU, moraju se još više angažovati u BiH i prioritet dati reformi institucija, koje će dovesti do čvršće stabilnosti. Davanje statusa kandidata BiH od strane EU u decembru 2022. godine, predstavlja priliku za poticanje demokratskih reformi i pozivanje na odgovornost političkih elita zbog njihovih akcija, ali i znatno veći pristup europskim fondovima i investicijama. Na taj način Evropska unija prepoznaje BiH kao perspektivnu članicu u budućnosti i potvrđuje njenu političku stabilnost, što je i snažna poruka institucijama vlasti za provedbu 14 ključnih prioriteta i otvaranje pregovora, što BiH vodi ka punopravnom članstvu u Europskoj uniji.

Ovaj obnovljeni fokus na borbu protiv korupcije, podršku mehanizmima vladavine prava i osnaživanje domaćih reformatora ključan je za preokret demokratskog pada BiH i davanje nade njenim građanima za transparentniju i odgovorniju budućnost.¹

Korupcija u BiH ostaje duboko ukorijenjena u različitim sektorima i na svim nivoima upravljanja. Uprkos tekućim naporima, izazov efikasnog suzbijanja korupcije je evidentan u brojnim aspektima pravnog i administrativnog sistema zemlje.

U pravosudnom i sektoru provođenja zakona postoje značajni izazovi. Neefikasnost, nedostatak kapaciteta i spora pravna procedura su istaknuti problemi, koji umanjuju efikasnost borbe protiv korupcije. Pravni okvir zemlje pokazuje znakove fragmentacije i sukoba nadležnosti, što dodatno komplicira pravne procese. U 2022. godini, zapažen je nedostatak izvještaja o korupciji na visokom nivou koje su podnijele policijske agencije, uključujući Državnu agenciju za istrage i zaštitu (SIPA), što ističe operativne izazove u rješavanju korupcije u Bosni i Hercegovini.

Ozbiljnost korupcije u BiH je naglašena njenim rangiranjem u međunarodnim indeksima. Indeks percepcije korupcije (CPI) Transparency International u Bosni i Hercegovini (TIBiH) analizira percepciju korupcije u javnom sektoru, te pozicionira 184 zemlje na osnovu 13 nezavisnih studija i anketa stručnjaka i poslovnih subjekata. Bosna i Hercegovina sa rezultatom 34 zauzima porazno 109. mjesto. Ovakav rezultat svrstava BiH u grupu zemalja u kojima korupcija sistemski podriva institucije. Ovaj rezultat potvrđuje stagnaciju i nedostatak hrabrog liderstva u provođenju reformi. Prema izvještaju, niske ocjene poput ove obično su rezultat zloupotrebe položaja, slabih pravosudnih sistema i pritisaka na nezavisne institucije.

Tokom 2024. godine, Centar za pružanje pravne pomoći TIBiH je na osnovu prijave građana postupao u 391 novom predmetu, što predstavlja povećanje od 8,1% u odnosu na prethodnu godinu. Rast broja predmeta i prijave građana ukazuje na sve veću učestalost korupcije, potvrđenu nalazima Indeksa percepcije korupcije.

Uprkos postojanju zakonskih okvira i antikorupcijskih strategija, efikasno procesuiranje korupcije — posebno slučajeva visoke korupcije — ostaje ograničeno. To je povezano sa slabim kapacitetima institucija, fragmentiranim pravosudnim sistemom i nedostatkom bolje koordinacije među organima koji se bave sprečavanjem i sankcionisanjem korupcije. Analize ukazuju da javne nabavke, sukob interesa, prijavljivanje imovine i transparentnost finansiranja političkih stranaka ostaju među oblastima u kojima se problem najčešće manifestuje i gdje je potrebno dodatno jačanje mehanizama kontrole.

Ukupna slika ukazuje da, iako postoje formalni pravni instrumenti i mehanizmi borbe protiv korupcije, njihova primjena je nedostatna, pravosudne i nadzorne institucije se suočavaju sa teškoćama u provođenju efikasnih istraga i sankcija, a percepcija korupcije među građanima i dalje je visoka. Poboljšanje stanja zahtijeva jačanje institucionalnog kapaciteta, transparentnosti

¹ Freedom House Report, Nations in Transit 2023

i nezavisnosti nadzornih tijela, te dosljednu i koordiniranu primjenu antikorupcijskih politika na svim nivoima vlasti u BiH.

3. Rezultati Sistema za praćenje korupcije (CMS)

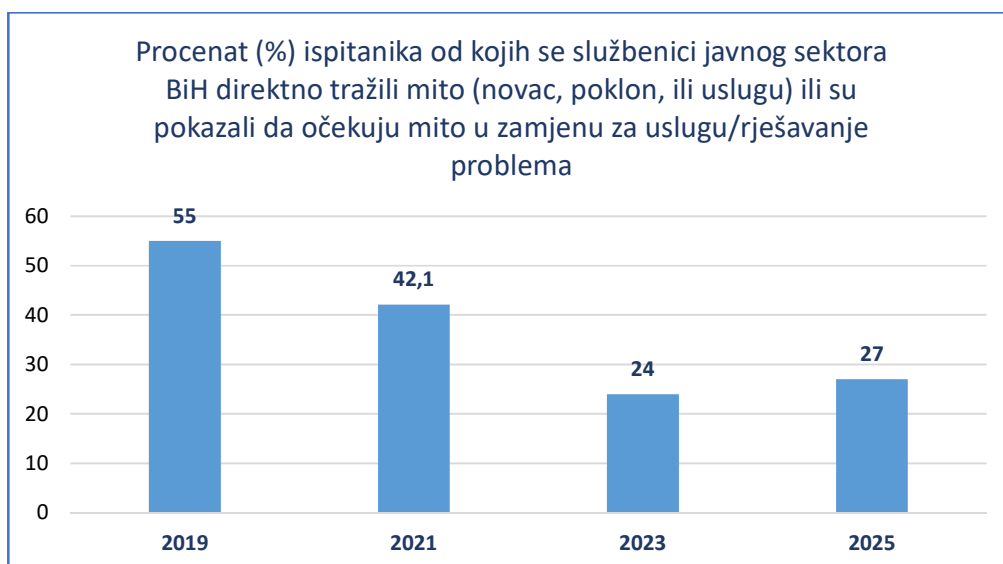
3.1. Indeksi korupcije zasnovani na iskustvu

Koruptivni pritisak Indikator „koruptivni pritisak“ mjeri situacije u kojima inicijativa za koruptivnu transakciju dolazi od strane javnih službenika, bilo kroz direktan zahtjev za neformalnom uplatom, ili indirektno sugeriranje da bi davanje mita dovelo do povoljnijeg ishoda za građane. Ovaj indikator se, kao i uključenost u korupciju, zasniva na direktnom iskustvu građana u prethodnoj godini i pruža uvid u obrasce ponašanja unutar javne administracije.

Podaci za Bosnu i Hercegovinu pokazuju izražen pad pritiska na korupciju u odnosu na ranije godine, ali i dalje ukazuju na zabrinjavajući nivo institucionalne izloženosti koruptivnim praksama. U 2019. godini, 55% ispitanika navelo je da je bilo izloženo pritisku javnih službenika da daju neformalnu korist. Taj udio se smanjio na 42,1% u 2021. godini, te dodatno opao na 24% u 2023. godini, da bi u 2025. godini bio zabilježen blagi porast na 27% ispitanika.

Ovakav trend može ukazivati na djelimično smanjenje otvorenih i direktnih zahtjeva za mito, ali ne nužno i na sistemsko smanjenje korupcije. Moguće je da se dio koruptivnih praksi premjestio u suptilnije i teže prepoznatljive oblike pritiska, uključujući implicitne poruke, odugovlačenje postupaka ili selektivno pružanje informacija. Blagi porast u 2025. godini dodatno sugerira da su promjene nestabilne i podložne širim političkim i institucionalnim okolnostima.

Grafikon 1 | Koruptivni pritisak

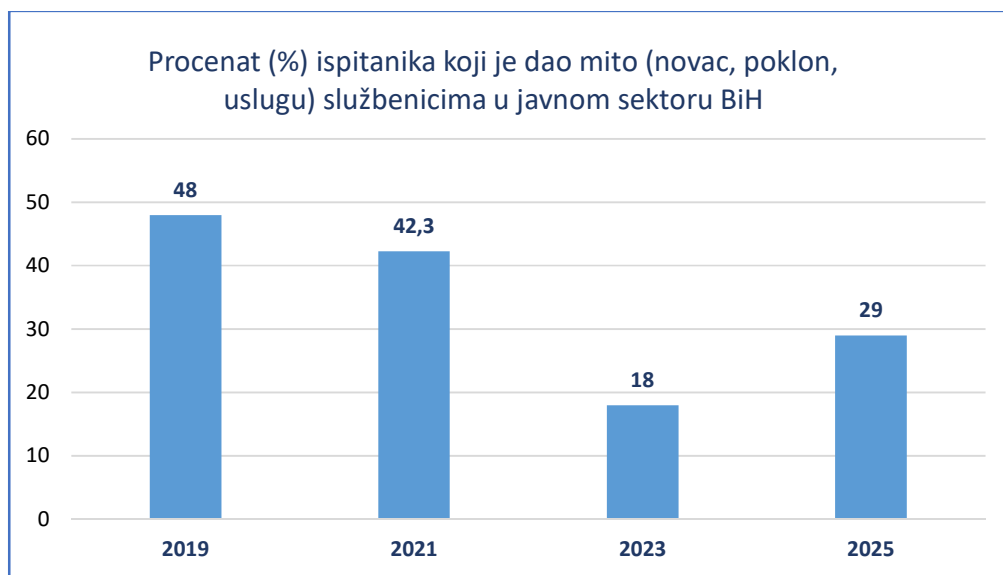
Izvor: Sistem za praćenje korupcije (CMS)

Uključenost u korupciju Indikator „uključenost u korupciju“ mjeri udio građana koji su tokom prethodne godine imali direktno iskustvo sa korupcijom, odnosno koji su dali novac, poklon ili neku drugu neformalnu korist javnim službenicima. Ovaj indikator se temelji na tzv. pitanjima viktimizacije i reflektuje stvarna iskustva građana, a ne njihovu percepciju ili stavove.

Rezultati za Bosnu i Hercegovinu ukazuju na značajne oscilacije u nivou uključenosti građana u koruptivne transakcije tokom posmatranog perioda. U 2021. godini, čak 42,3% ispitanika navelo je da je imalo iskustvo davanja neformalne koristi javnim službenicima. U 2023. godini zabilježen je izražen pad ovog udjela, na 18%, dok podaci za 2025. godinu ponovo ukazuju na porast, na 29% ispitanika.

Ovakvo kretanje može ukazivati na više paralelnih procesa. S jedne strane, pad u 2023. godini može biti povezan sa promjenama u obrascima korištenja javnih usluga, povećanom oprežnošću građana ili privremenim efektima pojedinih institucionalnih ili represivnih mjera. S druge strane, ponovni rast u 2025. godini sugerira da strukturni uzroci administrativne korupcije i dalje nisu sistemski adresirani, te da se građani i dalje suočavaju sa praksama koje ih dovode u situaciju da neformalnim putem „olakšavaju“ ostvarivanje svojih prava.

Grafikon 2 | Uključenost u korupciju

Izvor: Sistem za praćenje korupcije (CMS)

3.2. Indeksi svijesti o korupciji

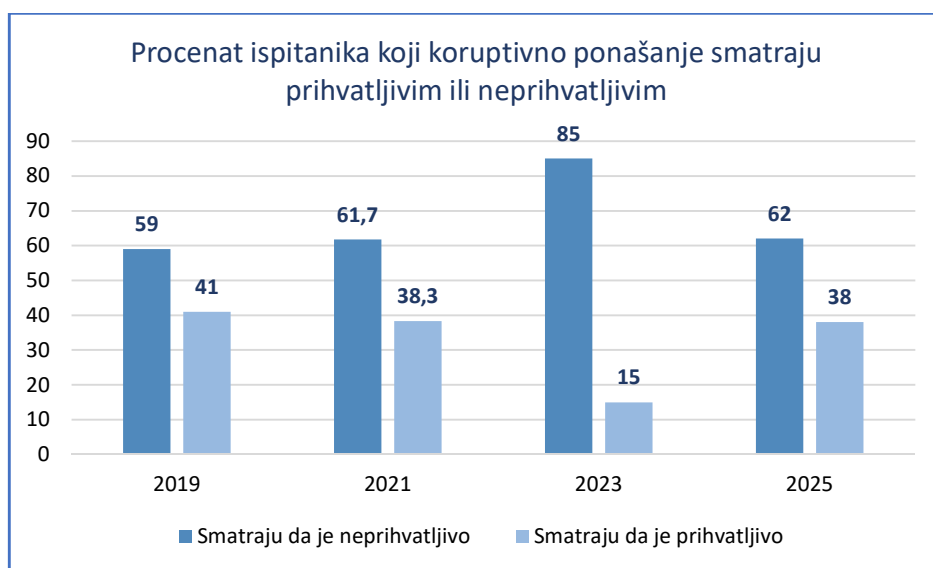
Prihvatljivost koruptivnog ponašanja Indikator „prihvatljivost koruptivnog ponašanja“ u Bosni i Hercegovini varira i odražava složen odnos između društvenih, ekonomskih, i kulturnih faktora koji utječu na percepciju korupcije. Građani pokazuju određeni nivo tolerancije prema korupciji zbog percepcije da je to "normalan" ili neizbježan dio poslovanja i interakcije sa vlastima, što je posljedica duboko ukorijenjenih problema i nedostatka povjerenja u institucije. Ova tolerancija može biti viša u situacijama gdje građani osjećaju da nema drugih sredstava za ostvarivanje svojih prava ili usluga. Međutim, većinski dio populacije ne toleriše korupciju u bilo kojem obliku i staje na stranu onih koji se zalažu za promjene kroz građanski aktivizam i podršku reformama u BiH.

Tolerancija koruptivnog ponašanja mjeri stepen tolerancije građana prema različitim oblicima korupcije, odnosno da li građani smatraju prihvatljivim da izabrani zvaničnici i državni službenici, na političkom i administrativnom nivou, primaju poklone, određene usluge, novac ili druge pogodnosti u zamjenu za rješavanje ličnih problema. Indikator je zasnovan na procjeni konkretnih praksi, poput prihvatanja poklona, besplatnog ručka, raznih usluga ili novca, te omogućava razlikovanje građana koji ne prihvataju nijedan oblik ovakvog ponašanja od onih koji pokazuju toleranciju prema barem jednom koruptivnom obrascu.

Rezultati pokazuju da je tolerancija prema koruptivnim praksama u Bosni i Hercegovini i dalje široko rasprostranjena, uz izražene oscilacije tokom vremena. U 2019. godini 41% građana pokazivalo je toleranciju prema korupciji, dok je taj udio u 2021. godini iznosio 38,3%. U 2023. godini zabilježen je nagli pad tolerancije na svega 15%, da bi se u 2025. godini ponovo povećao na 38%. Istovremeno, udio građana koji ne prihvataju koruptivne prakse iznosio je 59% u 2019. i 61,7% u 2021. godini, dostigavši izuzetno visok nivo od 85% u 2023. godini, ali se zatim smanjio na 62% u 2025. godini. Ovi podaci ukazuju da je 2023. godina predstavljala izuzetak, što se može povezati sa pojačanom raspravom o korupciji, većom vidljivošću korupcijskih afera i intenzivnijom medijskom pažnjom, što je privremeno ojačalo normativnu osudu koruptivnog ponašanja.

Međutim, povratak višeg nivoa tolerancije u 2025. godini sugerira da negativni stavovi prema korupciji nisu trajno ukorijenjeni te da, u odsustvu dosljednih sankcija i sistemskih reformi, dio građana ponovo pokazuje spremnost da opravda „manje“ ili svakodnevnne oblike korupcije. Visok i promjenjiv nivo tolerancije ukazuje na normalizaciju određenih koruptivnih praksi u društvu, posebno onih koje se percipiraju kao „uobičajene“, „bezazlene“ ili nužne za ostvarivanje osnovnih prava i usluga, koje građani očekuju od javnih institucija.

Grafikon 3 | Tolerancija koruptivnog ponašanja

Izvor: Sistem za praćenje korupcije (CMS)

Sklonost korupciji Indikator „sklonost korupciji“ mjeri sklonost građana da učestvuju u koruptivnom ponašanju u hipotetičkim situacijama. Za razliku od indikatora koji se zasnivaju na stvarnom iskustvu, ovaj indikator ispituje potencijalno ponašanje ispitanika u dvije jasno definisane situacije: prva se odnosi na ulogu slabo plaćenog javnog službenika kojem je ponuđen mito, dok se druga odnosi na situaciju u kojoj građanin ima ozbiljan problem i od njega se eksplicitno traži mito kako bi njegov problem bio riješen.

Na osnovu odgovora, ispitanici se klasifikuju u tri kategorije:

- podložni korupciji, ukoliko bi prihvatili ili dali mito u obje situacije;
- nepodložni korupciji, ukoliko bi odbili mito u obje situacije;
- mješovito ponašanje, ukoliko bi u jednoj situaciji prihvatili/dali mito, a u drugoj ne.

Rezultati za Bosnu i Hercegovinu pokazuju izražene oscilacije u sklonosti ka koruptivnom ponašanju, što ukazuje na nestabilne i kontekstualno uslovljene norme. U 2019. godini, 35% ispitanika svrstano je u kategoriju podložnih korupciji. Taj udio značajno raste u 2021. godini, na 44%, zatim naglo opada u 2023. godini, na svega 16%, da bi se u 2025. godini ponovo povećao na 41%.

Istovremeno, udio građana koji se mogu smatrati nepodložnim korupciji, također ,pokazuje velike promjene: sa 28% u 2019. godini, pada na 25,8% u 2021., zatim značajno raste u 2023. godini (44%), prije nego što ponovo opada na 32% u 2025. godini.

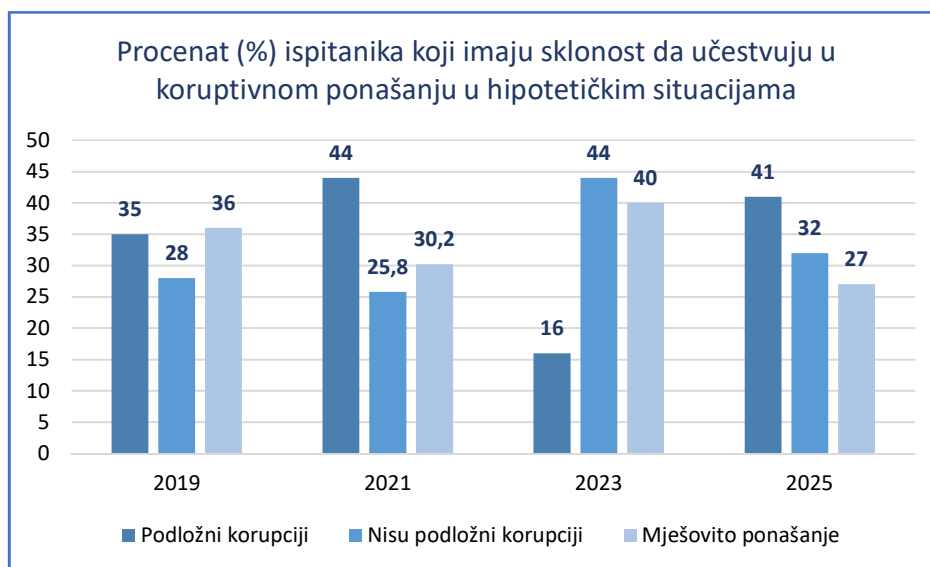
Kategorija „mješovitog ponašanja“ ostaje prisutna u svim godinama i ukazuje na značajan dio populacije čije odluke zavise od konkretne situacije i okolnosti. U 2019. godini, 36% ispitanika

pokazuje mješovito ponašanje, u 2021. godini 30,2%, u 2023. godini 40%, dok se u 2025. godini ovaj udio smanjuje na 27%.

Ovi rezultati ukazuju da stavovi i potencijalno ponašanje građana u vezi s korupcijom nisu stabilni niti čvrsto normativno utemeljeni, već snažno zavise od konteksta, percipirane neizbježnosti korupcije i povjerenja u institucije. Visok udio podložnosti korupciji u 2021. i 2025. godini može se dovesti u vezu s izraženim pesimizmom građana u pogledu mogućnosti suzbijanja korupcije, jačanjem nepovjerenja u institucije vlasti, ali i pravosudne institucije, kao i sa iskustvima administrativne korupcije zabilježenim u navedenom periodu.

U kombinaciji s ostalim CMS indikatorima, posebno uključenosti u korupciju i pritiska na korupciju, ovaj indikator potvrđuje da borba protiv korupcije u Bosni i Hercegovini ne zahtijeva samo institucionalne reforme, već i dugoročnu promjenu društvenih normi i očekivanja.

Grafikon 4 | Sklonost korupciji

Izvor: Sistem za praćenje korupcije (CMS)

3.3. Indeksi koruptivnog okruženja

Vjerovatnoća koruptivnog pritiska Indikator „vjerovatnoća koruptivnog pritiska“ mjeri očekivanja građana o tome koliko je vjerovatno da će tokom interakcije sa javnim službenicima biti izloženi pritisku da daju novac, poklon ili neku drugu neformalnu korist. Ovo je indeks koji mjeri percepciju korumpiranosti okruženja. U principu, teorija korupcije smatra da bi ljudi bili skloniji pribjegavanju obrascima korupcije ako procjene da je okruženje suštinski korumpirano.

Rezultati za Bosnu i Hercegovinu pokazuju visok nivo percepcije korupcije kroz posmatrani period. U 2019. godini, 76% ispitanika je procijenilo da je vrlo ili prilično vjerovatno da će biti izloženi korupcijskom pritisku. U 2021. godini zabilježen je blagi pad na 73,6%, dok je u 2023. godini došlo do porasta na 80%. Podaci za 2025. godinu pokazuju blago smanjenje u odnosu na prethodnu godinu, na 77% ispitanika.

Ovi rezultati ukazuju da građani i dalje percipiraju interakciju sa javnim službenicima kao visokorizičnu u pogledu korupcije. Iako postoje manje fluktuacije kroz godine, opšti nivo percepcije ostaje visok, što sugerira da koruptivne prakse u okruženju i dalje perzistiraju i da građani očekuju da se u određenim situacijama mora pribjeći neformalnim sredstvima kako bi se ostvarili svoja prava.

Grafikon 5 | Vjerovatnost koruptivnog pritiska

Izvor: Sistem za praćenje korupcije (CMS)

Izvodljivost političkih odgovora na korupciju Indikator „izvodljivost političkih odgovora na korupciju“ mjeri stavove građana o mogućnosti i spremnosti države da se efikasno suprotstavi korupciji. Fokus ovog indikatora nije na ličnom iskustvu, već na „javnom razmišljanju“ o tome da li institucije imaju kapacitet i političku volju da ograniče ili značajno smanje korupciju, kao i na potencijalnu podršku građana antikorupcijskim politikama.

Na osnovu odgovora ispitanika, formiran je objedinjeni indeks koji razlikuje dvije osnovne pozicije:

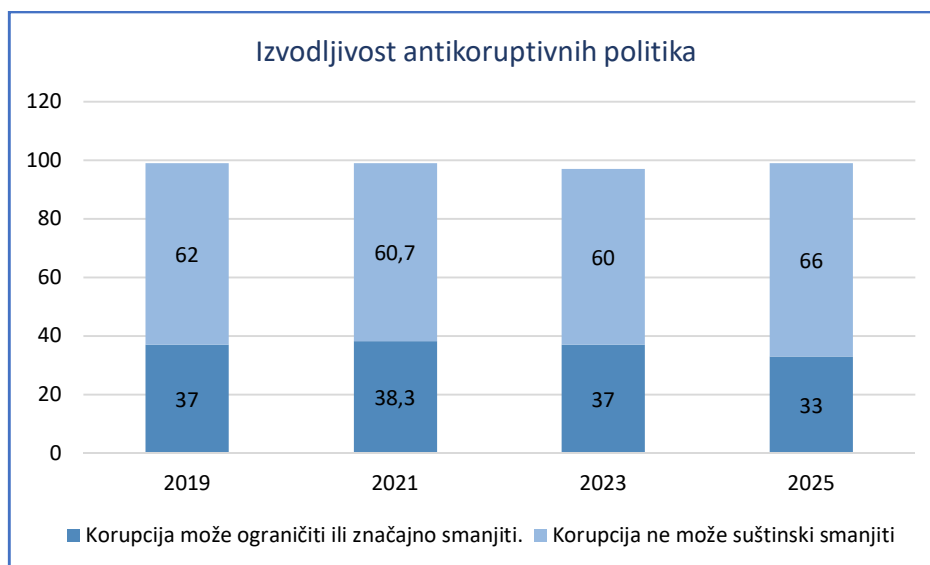
- stav da se korupcija ne može suštinski smanjiti,
- stav da se korupcija može ograničiti ili značajno smanjiti.

Rezultati za Bosnu i Hercegovinu ukazuju na izraženi i dugotrajan pesimizam građana u pogledu mogućnosti efikasne borbe protiv korupcije. U 2019. godini, 62% ispitanika smatralo je da se korupcija ne može značajno smanjiti. Slični nalazi zabilježeni su i u 2021. godini (60,7%), kao i u 2023. godini (60%). U 2025. godini, ovaj udio dodatno raste i iznosi 66%, što predstavlja najviši nivo nepovjerenja u posmatranom periodu. Istovremeno, udio građana koji vjeruju da se korupcija može ograničiti ili značajno smanjiti ostaje stabilno nizak i pokazuje blagi silazni trend: 37% u 2019., 38,3% u 2021., 37% u 2023., te 33% u 2025. godini.

Ovi nalazi sugerišu da, uprkos povremenim promjenama u nivou izloženosti korupciji ili pritiska od strane službenika, povjerenje građana u sposobnost institucija da sistemski riješe problem korupcije ostaje veoma ograničeno. Perzistentan pesimizam može biti posljedica dugogodišnjeg izostanka vidljivih rezultata u procesuiranju slučajeva visoke korupcije, političkog uticaja na institucije, kao i čestih promjena reformskih prioriteta bez konkretnih efekata u praksi.

U kombinaciji s nalazima o uključenosti u korupciju i pritisku na korupciju, ovaj indikator ukazuje na rizičnu dinamiku u kojoj građani, iako svjesni problema, ne vide realnu mogućnost promjene, što dugoročno može dovesti do normalizacije koruptivnih praksi i smanjene podrške reformama.

Grafikon 6 | Potencijal za borbu protiv korupcije / Izvodljivost antikoruptivnih politika

Izvor: Sistem za praćenje korupcije (CMS)

4. Antikoruptivne politike i zakonodavstvo

Bosna i Hercegovina se, kao i mnoge druge zemlje Zapadnog Balkana, suočava sa izazovom korupcije koji duboko utiče na sve aspekte društvenog života. Korupcija predstavlja prepreku razvoju zemlje, demokratizaciji i vladavini prava, te podupire nejednakost, diskriminaciju i eroziju povjerenja građana u institucije. Kao sistemski problem, korupcija zahtijeva sveobuhvatan i koordiniran odgovor na nacionalnom i međunarodnom nivou. U tom kontekstu, Bosna i Hercegovina je na putu evropskih integracija suočena s nizom preporuka i zahtjeva za provedbu suštinskih reformi usmjerenih na jačanje vladavine prava i borbu protiv korupcije.

Napredak u borbi protiv korupcije ostaje ograničen, posebno u segmentu procesuiranja visoke korupcije i institucionalne nezavisnosti. Zakon o sukobu interesa na državnom nivou se i dalje ne primjenjuje, antikorupcijski zakoni nisu usklađeni, a politički pritisci i zastrašivanje onemogućavaju pravosuđe da djeluje nezavisno i efikasno. Iako su optužnice potvrđene protiv pojedinih visokih zvaničnika, uključujući bivšeg direktora Obavještajno-sigurnosne agencije (OSA) i bivšeg predsjednika Suda BiH, većina slučajeva visoke korupcije ostaje neprocesuirana ili završava simboličnim kaznama. Tužilaštva u Istočnom Sarajevu, Prijedoru, Posavini i Trebinju tokom 2024. godine nisu pokrenula niti jedan slučaj korupcije, dok je Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo potpisivanjem memoranduma o saradnji s policijom i antikorupcijskim uredom u februaru 2025. godine pokazalo da koordinisana akcija može dovesti do bržih istraga protiv visokih zvaničnika².

U 2025. godini Narodna skupština Republike Srpske usvojila je Zakon o finansiranju političkih organizacija, kojim je ukinuto budžetsko finansiranje političkih stranaka na entitetskom i lokalnom nivou. Zakon je donesen nakon odluke Visokog predstavnika za BiH o obustavi finansiranja pojedinim vladajućim strankama i njime se otvara prostor za stvaranje paralelnog sistema i otvaranje velikog prostora za korupciju. Zakon može omogućiti izvlačenje javnog novca u stranačke kase preko privilegovanih privatnih preduzeća³, pa čak i javnih preduzeća čije uprave su pod kontrolom aktuelne vlasti u Republici Srpskoj⁴. Ustavni sud BiH stavio je u decembru 2025. godine van snage pomenuti Zakon o finansiranju političkih partija u RS-u.

Strategijski okvir postoji kroz državnu Strategiju i akcioni plan za borbu protiv korupcije 2024.–2028., ali implementacija je ograničena. Entiteti i kantoni uglavnom nisu uskladili svoje strategije sa državnim dokumentom, nisu osigurali koordinirano praćenje i nedovoljno finansiraju aktivnosti. Antikorupcijska tijela, posebno Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK), ostaju nedovoljno nezavisna i podkapacitirana. Nakon ostavke direktora

² Bosnia and Herzegovina 2025 Report, Commission Staff Working Document, 2025 Communication on EU enlargement policy

³ TI BiH: Predloženi Zakon o finansiranju političkih organizacija RS urušava institucionalni poredak i legalizuje reket i korupciju, 2025

⁴ Objava BNTV od 23.05.2025.. godine - https://www.rtvbn.com/index.php/4076474/snsd-i-sateliti-finansirace-se-iz-koruptivnih-izvora#google_vignette

APIK-a u oktobru 2024. godine, novi direktor još uvijek nije imenovan, što dodatno slabi operativnu sposobnost agencije.

Međunarodni monitoring mehanizmi ukazuju na ograničen napredak. U izvještaju o usklađenosti iz petog kruga evaluacije, Grupa zemalja za borbu protiv korupcije Vijeća Evrope (GRECO) konstatovala je da je Bosna i Hercegovina u potpunosti provela samo 2 od 25 preporuka koje se odnose na sprečavanje korupcije i promovisanje integriteta u najvišim izvršnim funkcijama i agencijama za provođenje zakona, dok je značajan dio preporuka samo djelimično ili uopće nije proveden⁵. Ovakav nivo usklađenosti ukazuje na potrebu za snažnijim institucionalnim angažmanom u provedbi međunarodnih standarda integriteta.

Dodatno, uključivanje Bosne i Hercegovine u OECD Anti-Corruption Network i Istanbul Anti-Corruption Action Plan u 2025. godini predstavlja važan korak u smislu preuzimanja novih međunarodnih obaveza i učešća u peer-review mehanizmima⁶. Međutim, stvarni efekat ovog angažmana zavisit će od spremnosti domaćih institucija da preporuke iz evaluacijskih procesa pretoče u konkretne zakonodavne izmjene i institucionalne prakse.

U pravosudnom sistemu i dalje su prisutni politički utjecaji na imenovanja sudija i tužilaca, slabi disciplinski mehanizmi i ograničena transparentnost u radu VSTV-a BiH. Provjera imovine i primjena etičkih kodeksa ostaju selektivni i spori, dok politički i interni pritisci ograničavaju nezavisno djelovanje. Tek u pojedinim kantonima, kao što su Sarajevo i Tuzla, te u Brčko distriktu BiH, ostvareni su konkretni rezultati u provjeri imovinskih kartona i procesuiranju slučajeva niskog nivoa korupcije.

Višegodišnji zastoj u reformi pravosuđa u Bosni i Hercegovini nije rezultat nedostatka preporuka ili strategija, već duboko ukorijenjenog političkog otpora depolitizaciji i jačanju nezavisnosti institucija. Evropska komisija od 2016. do 2025. godine dosljedno ponavlja iste zahtjeve: reforma VSTV-a, profesionalizacija sudstva, borba protiv korupcije i zaštita osnovnih prava. Međutim, preporuke ostaju bez stvarnog efekta, jer se formalne izmjene koriste za simulaciju reformi, dok se ključni centri moći unutar pravosuđa ne mijenjaju.⁷

Politički uticaji na imenovanja, etnička preraspodjela funkcija, slabost disciplinskih mehanizama i izostanak odvratajućih sankcija – sve to čini osnovu strukturalnog zarobljavanja pravosuđa.

Reformske inicijative u BiH su uglavnom bile rezultat pritiska međunarodne zajednice i civilnog društva, ali su često bile ograničene nedostatkom političke volje za uspostavljanje sistema zasnovanog na vladavini prava. Posljedice su vidljive – povjerenje građana u reformske procese je narušeno, a mehanizmi kontrole i odgovornosti na svim nivoima vlasti ostaju nedovoljno

⁵ Peti krug evaluacije Sprečavanje korupcije i promicanje integriteta u središnjim vladama (najviše izvršne funkcije) i agencijama za provedbu zakona, izvještaj o usklađenosti Bosna i Hercegovina, 2025

⁶ https://www.oecd.org/en/about/news/announcements/2025/07/the-acn-welcomes-montenegro-and-bosnia-and-herzegovina-as-new-members-of-its-peer-review-mechanism.html?utm_source=chatgpt.com

⁷ Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH, Alternativni izvještaj o napretku BiH, avgust 2024 – oktobar 2025, Sarajevo, 2025

razvijeni. Dodatno, nedostatak dijaloga između institucija vlasti, stručne javnosti i građana značajno otežava postizanje održivih reformi i njihovu efektivnu implementaciju.⁸

5. Napori ključnih aktera u borbi protiv korupcije

5.1. Pravosuđe u borbi protiv korupcije

Uloga pravosuđa u borbi protiv korupcije ostaje ključna za uspostavljanje vladavine prava i vraćanje povjerenja građana u institucije. Efikasno, nezavisno i profesionalno pravosuđe predstavlja centralni mehanizam za sankcionisanje koruptivnih djela, posebno kada je riječ o slučajevima visoke korupcije i zloupotrebe javnih funkcija. Međutim, stanje u 2025. godini pokazuje da rezultati u ovoj oblasti i dalje ne odgovaraju obimu i ozbiljnosti prisutnih problema.

Iako se bilježe određene aktivnosti u pokretanju istraga i podizanju optužnica, posebno na nižim nivoima korupcije, broj pravosnažnih presuda u predmetima visoke korupcije ostaje ograničen. Slučajevi koji uključuju visoke javne funkcionere često traju godinama, a izrečene sankcije u pojedinim predmetima ne ostvaruju snažan odvraćajući efekat. Ovakva praksa doprinosi percepciji selektivne pravde i nekažnjivosti onih koji imaju moć i obnašaju visoke funkcije u BiH.

Dodatni izazov predstavlja neujednačena praksa tužilaštava i sudova širom zemlje. Postoje značajne razlike u broju pokrenutih i okončanih predmeta, što ukazuje na neravnomjeran institucionalni kapacitet i različite prioritete u postupanju. Primjeri unaprijedene koordinacije između tužilaštava, policijskih agencija i antikorupcijskih tijela pokazuju da institucionalna saradnja može doprinijeti efikasnijem vođenju istraga, ali takva praksa, još uvijek, nije ujednačena.

Reforma pravosudnog sistema i dalje je predmet kontinuiranih preporuka Evropske komisije i drugih međunarodnih tijela. Posebna pažnja usmjerena je na jačanje nezavisnosti i odgovornosti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, unapređenje transparentnosti postupaka imenovanja i disciplinskih mehanizama, te osiguranje integriteta nosilaca pravosudnih funkcija na svim nivoima u BiH. Iako su u prethodnim godinama usvajane određene izmjene zakonodavnog okvira, njihovi efekti u praksi su i dalje ograničeni.

U cjelini posmatrano, pravosuđe u Bosni i Hercegovini u 2025. godini pokazuje određeni nivo aktivnosti u procesuiranju korupcije, ali izostaju dosljedni i sistemski rezultati u predmetima visoke korupcije. Jačanje institucionalne nezavisnosti, profesionalnih standarda i kapaciteta za finansijske istrage ostaje ključno za postizanje vidljivog napretka i uspostavljanje principa odgovornosti bez izuzetaka.

⁸ Borba protiv korupcije: zakonski i institucionalni okvir u odnosu na međunarodne preporuke, Transparency international BiH, 2024

5.2. Civilno društvo u borbi protiv korupcije

Organizacije civilnog društva (OCD) u Bosni i Hercegovini i u 2025. godini ostaju jedan od najaktivnijih i najvidljivijih aktera u oblasti borbe protiv korupcije. Njihova uloga ogleda se u monitoringu rada institucija, analizi javnih politika i zakonodavstva, praćenju javnih nabavki, finansiranja političkih stranaka i izbornog procesa, kao i u zagovaranju reformi usmjerenih na jačanje transparentnosti i odgovornosti.

Civilno društvo ima važnu funkciju „korektivnog faktora“ u sistemu, posebno u kontekstu ograničenih institucionalnih kapaciteta i nedosljedne primjene zakona. Kroz istraživačke izvještaje, pravne analize, strateško parničenje i javne kampanje, organizacije civilnog društva doprinose otkrivanju nepravilnosti i podizanju svijesti o sistemskim slabostima u oblasti upravljanja javnim resursima. Posebno značajnu ulogu imaju organizacije koje prate javne nabavke, sukob interesa i finansiranje političkih subjekata, gdje su identifikovani brojni rizici od zloupotreba.

Ujedno, civilno društvo aktivno učestvuje u procesima konsultacija o zakonodavnim izmjenama, pruža ekspertizu u izradi antikorupcijskih strategija i akcionih planova, te saraduje s međunarodnim organizacijama u monitoringu napretka Bosne i Hercegovine u ispunjavanju obaveza iz procesa evropskih integracija. Međutim, stvarni uticaj civilnog društva na donošenje odluka u velikoj mjeri zavisi od spremnosti izvršne i zakonodavne vlasti da preporuke i nalaze organizacija uvažavaju i ugrade u javne politike. U praksi, saradnja sa institucijama često ostaje formalna i konsultativna, bez sistemskog uključivanja civilnog sektora u rane faze kreiranja politika, kada je puno veća mogućnost utjecaja OCD-a na konačni izgled određenih javnih politika. Zbog toga preporuke i analize organizacija civilnog društva ne rezultiraju uvijek konkretnim institucionalnim promjenama, što ograničava njihov puni doprinos reformskim procesima i jačanju integriteta sistema.

Dodatni izazov predstavlja sve izraženiji pritisak na prostor djelovanja civilnog društva, uključujući pokušaje normativnog ograničavanja rada organizacija i smanjenja pristupa javnim sredstvima i informacijama. Zakon o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija u Republici Srpskoj predstavljaju osvetnički udar na sve kritičke glasove, a prije svega na udruženja građana koja nisu pod kontrolom vlasti, medije i opozicione glasove. Kada je sudbina ovog zakona u pitanju, vrijedi istaći da je Ustavni sud Republike Srpske⁹, na sjednici održanoj 28. januara 2026. godine, donio odluku kojom se obustavlja postupak ocjene ustavnosti Zakona o posebnom registru i transparentnosti rada neprofitnih organizacija, koji su zatražili Helsinški parlament građana Banja Luke, Capital i Dejan Lučka iz Laktaša. Dakle, Zakon o tzv. "stranim agentima u Republici Srpskoj je nevažeći.

⁹ <https://www.mreza-mira.net/vijesti/clanci/ustavni-sud-republike-srpske-odlucio-zakon-o-stranim-agentima-u-rs-je-nevazeci/> - Objava Udruženja Mreža za izgradnju mira od 06.02.2026. godine.

Tokom 2025. godine organizacije civilnog društva nastavile su aktivno ukazivati na sektore sa visokim rizikom od korupcije. Udruženje „Baby Steps“ je predstavilo nalaze analize prema kojoj je zdravstvo jedan od najrizičnijih sektora, a pacijenti najčešće trpe posljedice – od otežanog pristupa uslugama do ugrožavanja zdravlja. Ukazano je da predmeti korupcije u zdravstvu rijetko imaju prioritet u radu tužilaštava, te da su istrage otežane zbog nedostatka prijave i dokaza, kao i specifičnosti samog sektora. Kao najčešći oblici korupcije navode se davanje novca ili poklona za usluge koje pacijentima po zakonu već pripadaju. Istovremeno, određeni pomaci su vidljivi kroz digitalizaciju sistema (e-knjižice, e-liste čekanja), čiji je cilj smanjenje prostora za zloupotrebe i povećanje transparentnosti u toj oblasti.

Slično tome, istraživanje koje je 2025. godine proveo Perpetuum mobile – Institut za razvoj mladih i zajednice Banja Luka, pokazuje da građani korupciju doživljavaju kao jedan od najozbiljnijih društvenih problema. Najčešće prepoznati oblici uključuju mito, zloupotrebu javnih sredstava i nepotizam, posebno u zdravstvu, obrazovanju, politici i pravosuđu. Iako veliki broj građana svjedoči koruptivnim radnjama, mali procenat ih prijavljuje, prvenstveno zbog nepovjerenja u institucije i straha od mogućih posljedica. Istraživanje ukazuje na potrebu jačanja transparentnosti, strožije primjene zakona, zaštite uzbunjivača i razvoja efikasnijih institucionalnih mehanizama, kako bi se povećalo povjerenje javnosti u institucije i pravosudni sistem, te unaprijedila borba protiv korupcije.

5.3. Mediji u borbi protiv korupcije

Mediji u Bosni i Hercegovini tokom 2025. godine ostaju ključni akter u otkrivanju korupcije i oblikovanju javne debate. Iako je medijski prostor fragmentiran i ponekad podložan pritiscima, novinari redovno izvještavaju o koruptivnim rizicima, političkoj odgovornosti i nepravilnostima u javnom sektoru.

Posebno su značajni mediji čiji fokus je na istraživačkom novinarstvu, kao što su Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) i Balkan Investigative Reporting Network (BIRN). CIN je tokom 2025. razotkrio brojne koruptivne i netransparentne prakse u BiH, uključujući zloupotrebu javnog novca, pranje novca, korupciju u pravosuđu i zdravstvu, prevare građana, ekološke malverzacije te imovinske nepravilnosti političara, sudija i tužilaca. Na osnovu CIN-ovih istraživačkih priča u 2025. godini su podignute četiri optužnice, donesene tri presude, izvršeno šest smjena ili sankcija, te je došlo do jedne izmjene propisa i praksi.

BIRN je, kroz Detektor.ba i druge platforme, kontinuirano pratio rad pravosuđa i institucija, dokumentujući slučajeve korupcije i zloupotrebe moći, čime doprinosi jačanju transparentnosti i odgovornosti institucija. Aktivno istraživačko novinarstvo CIN-a i BIRN-a pokazuje da mediji ne samo informišu javnost, već i direktno utiču na institucionalne reakcije i promjene u politici i praksi.

6. Preporuke

Na osnovu rezultata Sistema za praćenje korupcije (CMS) i analize stanja korupcije u Bosni i Hercegovini u 2025. godini, preporučuje se sljedeće:

Jačanje institucionalnog integriteta i nadzora

Institucije na svim nivoima vlasti trebaju ojačati interne mehanizme kontrole i nadzora kako bi se spriječile zloupotrebe diskrecione moći. Posebna pažnja treba biti posvećena transparentnosti u procesima javnih nabavki, upravljanju imovinom javnih službenika i finansiranju političkih subjekata. Neophodno je osigurati nezavisnost tijela koja provode nadzor i sankcionisanje korupcije.

Dosljedno provođenje antikorupcijskih politika i zakona

Postojeći zakonski okviri i strategije za borbu protiv korupcije trebaju se dosljedno primjenjivati u praksi. Važno je da sankcije za koruptivna ponašanja budu vidljive, efikasne i odvraćajuće, kako bi se promijenile norme tolerancije prema korupciji i smanjila sklonost građana da učestvuju u koruptivnim praksama.

Povećanje povjerenja građana u institucije

S obzirom na visoku percepciju korupcije u javnim institucijama, ključan prioritet je poboljšanje transparentnosti rada službenika i javnih organa. Redovno objavljivanje informacija o procesima odlučivanja i mjerama protiv korupcije može smanjiti percepciju koruptivnog okruženja i podstaći građane na veće povjerenje i aktivno učešće.

Promjena društvenih normi i svijesti o korupciji

Rezultati CMS-a pokazuju da tolerancija prema koruptivnom ponašanju ostaje visoka, posebno u svakodnevnim situacijama. Potrebno je kontinuirano provoditi edukativne i kampanjske aktivnosti kojima se građani informišu o štetnosti korupcije, te promovišu etičke norme i odgovorno ponašanje u javnom sektoru.

Ciljani pristup prema rizičnim sektorima

Percepcija korupcije varira među sektorima i grupama službenika, stoga je preporučljivo fokusirati mjere kontrole i reforme na one oblasti u kojima građani najviše doživljavaju koruptivni pritisak. Time se povećava efikasnost antikorupcijskih politika i resursa, a institucije postaju relevantnije i odgovornije.

Podrška međunarodnim i domaćim inicijativama

EU i druge međunarodne organizacije, uz podršku domaćih vlasti i civilnog društva, trebaju osigurati kontinuiranu podršku procesima jačanja vladavine prava, transparentnosti i institucionalne odgovornosti. Poseban fokus treba biti na reformama koje smanjuju prostor za administrativnu korupciju i jačaju kapacitet pravosudnog sistema.